

DOI 10.52363/2414-5866-2024-2-15

УДК 351:862.44

Татарнікова Т.О., Національна академія Служби Безпеки України

ORCID: 0000-0002-5470-8288

Tatarnikova T., National Academy of the Security Service of Ukraine

ORCID: 0000-0002-5470-8288

МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ

MECHANISMS OF LEGAL REGULATION IN THE SPHERE OF INTERNAL SECURITY

У статті здійснено вдосконалення механізмів вдосконалення механізмів правового регулювання в сфері забезпечення державної безпеки. Виокремлено ознаки правової держави у контексті захисту особистості та суспільства від небезпек. Обґрунтовано необхідність трансформації системи та структури правового регулювання державної служби. Окреслено принципи вдосконалення механізмів правового регулювання в сфері забезпечення внутрішньої безпеки. Показано, що з погляду законності держава є правовою, якщо її нормативні постанови, виражені в чинному законодавстві, є демократичними та суворо обов'язковими для виконання тими, до кого вони звернені; якщо закони гарантують реалізацію та захищають права людини від свавілля самої влади, її посадових осіб. У сучасній державно-управлінській науці склалася думка на законність як на явище, що виступає як принцип, метод і режим відповідності поведінки (діяльності) учасників суспільних відносин та його результатів нормам права, вираженим у законах, заснованим на них підзаконних нормативних актах та іншим джерелам права. Підкреслено, що в нинішніх політико-правових реаліях система та структура правового регулювання державної служби, а відповідно, і діяльності правоохоронних органів, потребують трансформації, яка здійснюється одночасно у кількох напрямках. Зазначено, що зміст принципу законності у системі органів, які забезпечують громадську безпеку, можна розглядати у трьох площинах. По-перше, принцип законності означає саме її зміст, оскільки визначає правову основу діяльності співробітників органів внутрішніх справ, їх права, обов'язки, відповідальність та правовий захист. По-друге, принцип законності визначає зміст роботи співробітників органів внутрішніх справ з позицій дотримання ними у своїй діяльності духу та букві закону. По-третє, законність виступає результатом діяльності органів внутрішніх справ та їх співробітників, мірою її ефективності. До структури принципу законності входять принцип вірності державних службовців державі під час здійснення службових обов'язків і принцип довіри службовцям із боку, як держави, і громадян.

Ключові слова: *правове регулювання, внутрішня безпека, принцип законності, державна служба.*

The article improves the mechanisms of legal regulation in the sphere of ensuring of internal security. The features of the rule of law in the context of protecting of the individual and society from dangers are allocated. The necessity of transformation of the system and structure of legal regulation of the civil service is substantiated. The principles of improving of the mechanisms of legal regulation in the sphere of internal security are outlined. It is shown that from the point of view of legality the state is legal if its normative provisions expressed in the current legislation are democratic and strictly binding on those to whom they are addressed; if the laws guarantee the implementation and protect human rights from the arbitrariness of the government itself, its officials. In modern state-management science, there is an opinion on legality as a phenomenon that acts as a principle, method and mode of conformity of the behavior (activity) of participants in social relations and its results with the norms of law expressed in laws, by-laws based on them and other sources of law. It is emphasized that in the current political and legal realities, the system and structure of legal regulation of the civil service, and, accordingly, the activities of law enforcement agencies, require transformation, which is carried out simultaneously in several directions. It is specified that the content of the principle of legality in the system of bodies that ensure public security can be considered in three planes. First, the principle of legality means precisely its content, since it determines the legal basis for the activities of employees of internal affairs bodies, their rights, duties, responsibilities and legal protection. Secondly, the principle of legality determines the content of the work of employees of the internal affairs bodies from the standpoint of their compliance with the spirit and letter of the law in their activities. Thirdly, legality is the result of the activities of internal affairs bodies and their employees, a measure of its effectiveness. The structure of the principle of legality includes the principle of loyalty of civil servants to the state in the exercise of official duties and the principle of trust in employees from the outside, as a state, and citizens.

Keywords: *legal regulation, internal security, the principle of legality, public service.*

Постановка проблеми. У правовій державі, орієнтованій на особистість, її права та свободи, на суворе визначення форм і меж втручання у сферу громадянського суспільства, законність стає прерогативою діяльності державних установ та громадських об'єднань. Говорячи про ідею правової держави стосовно сучасної України, слід зазначити, що вона формально закріплена в чинній Конституції, але це початковий етап її реалізації, і до втілення, що гарантує неможливість повернення до будь-якої форми антидемократичного режиму, потрібні час і зусилля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення національна безпеки, частиною якої є внутрішня безпека, досліджували численні вчені та практики, зокрема, О. Вонсович, С. Домбровська, О. Копан,

А. Рубан та ін. Однак механізми правового регулювання в зазначеній сфері в сучасних реаліях все ще залишаються недостатньо розробленими.

Постановка завдання. Враховуючи описану вище актуальність теми дослідження, метою статті є вдосконалення механізмів правового регулювання в сфері забезпечення державної безпеки.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються наступні завдання: 1) виокремити ознаки правової держави у контексті захисту особистості та суспільства від небезпек; 2) обґрунтувати необхідність трансформації системи та структури правового регулювання державної служби; 3) окреслити принципи вдосконалення механізмів правового регулювання в сфері забезпечення внутрішньої безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З погляду законності держава є правовою, якщо її нормативні настанови, виражені в чинному законодавстві, є демократичними та суворо обов'язковими для виконання тими, до кого вони звернені; якщо закони гарантують реалізацію та захищають права людини від свавілля самої влади, її посадових осіб. Законність, як принцип діяльності державних установ та їх посадових осіб, покликана забезпечити безпеку особистості та захистити суспільство від небезпечних діянь [1; 4].

Вітчизняна наука в недалекому минулому розглядала законність, перш за все, з позиції вимог загальної поваги до закону та обов'язкового його виконання всіма суб'єктами права. По суті, це правильне тлумачення, але воно однобоко відбивало зміст і сутність цього явища, оскільки вимога законності поширювалося лише на громадян і органи, що безпосередньо реалізують свої права та обов'язки. Діяльність органів, які забезпечують правове регулювання, перебувала поза змістом законності. Не домінували ідеї демократизму, лібералізму, свободи та прав людини. Загальною юридичною та вузькопрофесійною культурою державних службовців формувалася та визначалася переважно через призму інтересів держави, але не особистості [2; 3]. Звідси значні розбіжності викликає визначення законності. У науковій літературі запропоновано багато варіантів. Законність розуміється і як ідея, і як вимога загальнообов'язковості права, і як принцип (це один з основних принципів права), і як властивість юридичної діяльності, що виражається у її відповідності до правових норм, і як метод державного управління суспільством (держава здійснює управління суспільством шляхом видання різноманітних нормативно-правових актів, забезпечує реалізацію норм права, що містяться в них, і як режим суспільного життя (характеристика, що досить часто застосовується).

У сучасній державно-управлінській науці склалася думка на законність як на явище, що виступає як принцип, метод і режим відповідності поведінки (діяльності) учасників суспільних відносин та його результатів нормам права, вираженим у законах, заснованим на них підзаконних норматив-

них актах та іншим джерелам права.

Важливим чинником розуміння сутності законності є її суб'єкти. Більшість учених включає до складу всіх учасників суспільних відносин державу, її органи, громадські організації, підприємства, установи, посадових осіб та громадян. Інші звужують склад суб'єктів через дотримання законності, виключаючи з нього громадян, і саме на систему органів держави та посадових осіб покладається завдання щодо вироблення та приведення в дію способів підтримки законності [3; 5].

В даний час потрібен інший підхід до вирішення проблем законності: змінилися економічні та політичні основи життя суспільства, змінився правовий статус суддів і правоохоронних органів.

У нинішніх політико-правових реаліях система та структура правового регулювання державної служби, а відповідно, і діяльності правоохоронних органів, потребують трансформації, яка здійснюється одночасно у кількох напрямках. Однією з найбільш актуальних проблем є забезпечення пріоритету закону. Закон, а не підзаконний акт, має стати основним джерелом права у сфері діяльності суб'єктів внутрішньої безпеки, і завдання державно-управлінської науки полягає в тому, щоб чітко розмежувати ті зони «правового поля», куди закрито доступ підзаконним актам [1; 4].

Принцип верховенства законів у системі державної служби – це принцип законності організації та діяльності органів державної влади, що впливає із принципу законності у державному управлінні, законності у здійсненні державними службовцями управлінських дій. Принцип законності порушується у разі недотримання органами влади встановленого режиму законності, тобто коли їх управлінські дії суперечать зафіксованим нормативним установам [2; 4].

До структури принципу законності входять принцип вірності державних службовців державі під час здійснення службових обов'язків і принцип довіри службовцям із боку, як держави, і громадян. Громадяни повинні ставитися з розумінням до заходів та рішень, які вживає держава та її службовці.

Зміст принципу законності у системі органів, які забезпечують громадську безпеку, можна розглядати у трьох площинах. По-перше, принцип законності означає саме її зміст, оскільки визначає правову основу діяльності співробітників органів внутрішніх справ, їх права, обов'язки, відповідальність та правовий захист. По-друге, принцип законності визначає зміст роботи співробітників органів внутрішніх справ з позицій дотримання ними у своїй діяльності духу та букві закону. По-третє, законність виступає результатом діяльності органів внутрішніх справ та їх співробітників, мірою її ефективності [3; 5].

Висновки. Таким чином, у механізмі реалізації права державним службовцям приділяється особлива роль, оскільки вони реалізують представлені їм права та обов'язки при охороні правопорядку та забезпечують реаліза-

цію громадянами їх прав та законних інтересів. При цьому багато завдань забезпечення нормальних умов реалізації громадянами своїх прав вирішуються набагато успішніше при знанні тих правових наслідків, які тягнуть за собою дії співробітників, наприклад, правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Вонсович О. С. Національна безпека України в умовах сучасних геополітичних змін. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2017. Вип. 24(2). С. 18–24.
2. Домбровська С. М. Механізм забезпечення державної соціальної безпеки в Україні. Наукові праці: *Науково-методичний журнал. Державне управління*. 2015. Вип. 242. Т. 254. С. 28–32.
3. Копан О. В. Безпека як силовий фактор державного управління. *Право України*. 2001. № 7. С. 26–27.
4. Рубан А. В. Формування дієвих механізмів вирішення проблем державного регулювання у сфері національної безпеки. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Вип. 11. С. 141–143.
5. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України: монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

References:

1. Vonsovych O. S. Natsionalna bezpeka Ukrainy v umovakh suchasnykh heopolitychnykh zmin [National security of Ukraine in the conditions of modern geopolitical changes]. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*. 2017. Vol. 24(2). P. 18–24.
2. Dombrovska S.M. Mekhanizm zabezpechennya derzhavnoyi sotsialnoyi bezpeky v Ukrayini. [The mechanism of state social security in Ukraine]. *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyy zhurnal. Derzhavne upravlinnya*. Vol. 242. No. 254. P. 28–32.
3. Kopan O. V. Bezpeka yak sylovyi faktor derzhavnoho upravlinnia [Security as a force factor of public administration]. *Pravo Ukrainy*. 2001. Vol. 7. P. 26–27.
4. Ruban A. V. Formuvannia diievykh mekhanizmiv vyrishennia problem derzhavnoho rehuliuвання u sferi natsionalnoi bezpeky [Formation of effective mechanisms for solving problems of state regulation in the field of national security]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*. 2019. Vol. 11. P. 141–143.
5. Sytnyk H. P. Derzhavne upravlinnia natsionalnoiu bezpekoiu Ukrainy: monohrafiia [State administration of national security of Ukraine: monograph.]. Kyiv : Vyd-vo NADU, 2004. 408 p.